

T.E.

País Valencià

NÚM. 260 - FEBRER 2005

www.pv.ccoo.es/ensenyament

Especial 8 de març

Unitat didàctica

ENTREVISTA

Encarna
Barragán

Sumari

NÚMERO 260 - FEBRER DE 2005

Editorial

Per una Llei Coeducativa

Manolo Picó 3

El llenguatge, una forma de poder

Maribel Belda 4

Els estereotips de gènere en diferents països d'Europa i algunes actuacions per a transformar-los

Xelo Valls 5

La rialla saludable

Rosalía Salcedo 6

Los Estudios de las Mujeres y la Universidad

Silvia Caporale 7

Entrevista a Encarna Barragán

Xelo Valls 8

Sopes de lletres

..... 10

Fem ús dels nostres drets

Pepa Ramis 11

Dona i Universitat en la construcció de la ciutadania

Clarisa Ramos 12

Vesteix el centre de lila

..... 13

Propostes per a la nova Llei Educativa 14

Claus coeducatives 15

Ilocs on pots trobar-nos

COMARCA	TEL.	CORREU ELECTRÒNIC
COMARQUES DEL NORD	96 426 01 52	ensecastello@pv.ccoo.es
CAMP DE MORVEDRE - ALT PALÀNCIA	96 267 47 21	uc1515@pv.ccoo.es
EL CAMP DE TÚRIA	96 278 34 68	ensenyament@pv.ccoo.es
L'HORTA	96 388 21 55	ensenyament@pv.ccoo.es
LA HOYA DE BUÑOL	96 250 03 94	uc1519@pv.ccoo.es
PLANA DE UTIEL - REQUENA	96 230 25 69	uc1519@pv.ccoo.es
LA COSTERA - C. NAVARRÉS	96 228 01 45	uc1517@pv.ccoo.es
LA VALL D'ALBAIDA	96 291 45 04	uc1525@pv.ccoo.es
L'ALCOIÀ - COMTAT	96 554 39 66	uc1502@pv.ccoo.es
LA SAFOR	96 295 41 36	uc1523@pv.ccoo.es
LA RIBERA	96 241 77 95	alzira-ensenyament@pv.ccoo.es
ALACANTÍ	96 598 25 84	epublica-alacanti@pv.ccoo.es eprivada-alacanti@pv.ccoo.es
LA MARINA	96 578 01 72	denia@pv.ccoo.es
	96 585 70 07	uc1506@pv.ccoo.es
ALT VINALOPÓ	96 580 09 70	uc1507@pv.ccoo.es
MITJÀ I VALLS DEL VINALOPÓ	96 538 79 47	uc1507@pv.ccoo.es
BAIX VINALOPÓ	96 667 53 00	enselx@pv.ccoo.es
VEGA BAIXA	96 674 00 65	enseorihuela@pv.ccoo.es
	96 571 14 56	ensetorrevejeja@pv.ccoo.es
UNIVERSITAT		
VALÈNCIA - ESTUDI GENERAL	96 398 30 17	ccoo@uv.es
POLITÀCNICA DE VALÈNCIA	96 387 70 40	ccoo@upv.es
ALACANT	96 590 34 86	ccoo@ua.es
JAUME I DE CASTELLÓ	96 472 88 13	ccoo@nuvol.uji.es
MIGUEL HERNÁNDEZ, ELX	96 665 85 94	ccoo@umh.es

PÀGINES CENTRALS

Unitat didàctica sobre Màrmara, una història d'amor amb Marina Ros-sell elaborada per Gemma Marrahí.

NOTÍCIES SINDICALS

T.E.
PAÍS VALENCIÀ

El correu és: te.revista@pv.ccoo.es; per trametre els vostres correus cal que especifiqueu a l'assumpte l'autor/a o títol de l'article i al text del missatge el vostre nom i cognoms així com el vostre DNI i adreça electrònica

La versió íntegra de la revista TE en castellà es pot consultar a la nostra pàgina web: www.pv.ccoo.es/ensenyament

Coordina:

Ferran Garcia

Consell de Redacció:

María Ángeles Alonso,
Maribel Belda, Fernando Casanova,
Rafa Doménech, María Ángeles Gea,
Alejandro Lorente, José Manuel Mora,
Pep Lloret, Ramón Martínez,
Pilar Paniagua, Pepa Ramis,
Inma Sánchez, Paco Sellés,
Luis G. Trapiello, Miguel Ángel Vera

Col·laboren:

Dolors Monferrer
Pep Durbán

Oficina de Promoció i d'Ús del València de CCOO PV:

Purín Morant
Laura Armero

Fotos: Pilar Tabuenca,
Sonsoles Giner i Ferran García

Edita:

Federació d'Ensenyament de CCOO PV

www.pv.ccoo.es/ensenyament

Impress en paper reciclat

La Federació d'Ensenyament de CCOO del País Valencià no s'identifica neccessàriament amb les opinions exposades en els articles signats.

Per una Llei Coeducativa

Manolo Picó
Secretari General
FE CCOO PV

MOLTES COSES volem introduir en aquesta nova llei educativa que substituirà la LOCE. Creiem que en el debat que s'està produint al voltant de la Llei, on moltes de les qüestions les ha impulsades CCOO, hi ha un fort consens a intentar que aquesta nova Llei siga ambiciosa en els seus plantejament i objectius. Una proposta, a més a més, situada en un moment polític ben interessant com és el debat de les possibles modificacions estatutàries de les comunitats autònomes en les quals s'han de reforçar els mecanismes de finançament i coresponsabilitat en les competències educatives. Comptant també la confluència amb Europa que amb l'impuls de les institucions comunitàries al voltant de la nova Constitució i en matèria d'educació ha d'animar-nos a fer una nova llei.

Afegida a aquestes demandes hi ha l'exigència que la nova llei done un gir decisiu pel que fa a les pràctiques coeducatives i a la igualtat entre hòmens i dones. Els nous currículums, els reglaments orgànics de centre, les noves normatives que es desprenguen de l'Estatut de la Funció Pública Docent han de permetre un nou model d'escola coeducativa, no estereotipada, i que permeta que les pràctiques docents siguen un model per a crear una societat més igualitària. La recent aprovació de la Llei Integral contra la violència envers les dones comportarà canvis legals també a l'ensenyament, i modificarà normatives per permetre el compliment

Afegida a aquestes demandes hi ha l'exigència que la nova llei done un gir decisiu pel que fa a les pràctiques coeducatives i a la igualtat entre hòmens i dones.

cabdal de la llei. De la mateixa forma poder exercir la conciliació de la vida familiar i laboral, comporta fer reflexions i propostes de com s'ha d'organitzar l'escola pel que fa a la jornada, al calendari escolar, als permisos i com gaudir-los. En una societat canviant amb situacions no conegudes fins ara, hem de donar solucions per a permetre que la incorporació al treball de qualsevol persona siga possible independentment del rol social associat al seu sexe i, per això, és imprescindible que les tasques que tradicionalment han exercit les dones siguen també compartides pels hòmens. En aquesta nova estructura social en la qual també les famílies monoparentals demanden solucions, tenen cabuda les propostes de CCOO respecte de la nova llei: incorporar serveis complementaris a l'escola per permetre horaris més flexibles i adaptats a les noves necessitats, personal multiprofessional que atenga la integració, la diversitat, la multiculturalitat. Tot això, amb una nova participació més activa dels ens locals: ajuntaments o mancomunitats.

Tenen cabuda les propostes de CCOO respecte de la nova llei: incorporar serveis complementaris a l'escola per permetre horaris més flexibles i adaptats a les noves necessitats.

Ho recordem ara amb l'ocasió del 8 de març, però cal tenir present continuament que hem d'animar mesures d'igualtat de gènere com una reivindicació bàsica dins dels drets, per a aconseguir, entre altres coses, una ciutadania més participativa.

Amb les dones per a canviar el món, no oblidem el 8 de març.

Maribel Belda
Secretaria de la Dona

El llenguatge, una forma de poder

EL QUE no s'anomena no hi existeix. Avançar cap a una igualtat real entre dones i hòmens passa necessàriament per la no ocultació de la dona. Una de les formes d'aqueix «amagar» s'ha estat fent per mitjà de l'ús discriminatori del llenguatge verbal i escrit a través dels temps, i roman encara a l'actualitat.

Quan parlem i escrivim transmetem gran part de la nostra forma de pensar, de sentir, i d'actuar i, per tant, són reflex també de les discriminacions que existeixen a la societat. Els valors que conscientment o inconscientment adquirim, els transmetem a través del llenguatge.

Encara que des de fa uns anys l'ús del llenguatge no sexista s'ha estès, continua sent necessari i imprescindible que tots i totes continuem treballant en aqueix espais. Hem d'aconseguir que el llenguatge ens faça visible les dones utilitzant un llenguatge no discriminatori i no exclouent, ja que durant tants anys en la història hem estat oblidades, entre altres coses, per no haver estat anomenades.

Des que aprenem a parlar, aprenem a dirigir-nos de diferent forma a cadascun

dels sexes. Dia a dia hem de buscar els termes que ens incloquen a tots i a totes, que no ignoren la dona, hem d'observar les paraules que usem en parlar o escriure, i reflexionar, el que no s'anomena no hi existeix.

Les persones que tenen a les seues mans el poder d'influenciar en la formació d'opinió, estan obligades a assumir un major compromís, el llenguatge no és una manifestació políticament neutra, ja que en els fòrums on es debat i es prenen decisions: assemblees, conferències, i en les estructures organitzatives: òrgans de direcció, executives, claustres, juntes de personal, comitè d'empresa... són llocs on es creen estats d'opinió que es transmeten al conjunt de la societat.

L'establiment de mecanismes d'inclusió i de participació de les dones (p. ex. quotes) són un avanç però no sempre tenen un reflex correlatiu en el repartiment de poder i en la presa de decisions, encara hi ha molt de camí a recórrer, perquè la utilització inconscient d'un llenguatge discriminatori, junt amb el control i la utilització del temps en la metodologia i l'ordenació de les discussions, ens continua fent invisibles.

Hem d'incloure a la nostra activitat diària personal i professional la pràctica en parlar o escriure del llenguatge no discriminatori, a la família, a l'escola, al treball diari, per crear noves actituds, noves formes de relacionar-nos hòmens i dones.

Algunes consideracions molt generals i bones pràctiques:

- A les intervencions: assemblees, reunions, entrevistes..., cal tenir en compte a qui ens dirigim: per exemple, si majoritàriament són dones utilitzar el femení.
- En tots els documents tant interns com externs, com poden ser arti-

cles, fulls informatius, propostes de conveni o d'acords (per descomptat en el document final), revistes, convocatòries, fitxes... cal utilitzar un llenguatge que no discrimine les dones.

- No utilitzar expressions sexistes: Ximpleries de dona!, Nenaza!, No plores, que pareixes una xica!...
- Esforçar-nos a anomenar tant hòmens com dones: treballadores i treballadors, fills i filles, professors i professores...
- Utilitzar on siga possible termes neutrals com: alumnat, professorat, persones majors, funcionariat, afiliació...; o, per exemple: el personal afectat per aquest conveni..., la direcció del centre..., la persona interessada...
- Oracions en relatiu: els que negocien...

Normativa, recomanacions d'alguns dels organismes internacionals que han realitzat accions de sensibilització, sobre el sexisme en la llengua:

Resolució 14.1, aprovada per la Conferència General de la UNESCO, 1987.

Resolució 109 aprovada per la Conferència General de la UNESCO, 1989.

Recomanació aprovada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa, 1990.

IV Programa d'Acció Comunitari per a la Igualtat d'Oportunitats entre Hòmens i Dones (1996-2000), i successius.

Ordre del 22 de març del 1995 del Ministeri d'Educació i Ciència per la qual s'adequa la denominació dels títols acadèmics oficials a la condició masculina o femenina d'aquells que els obtenien.

Els estereotips de gènere en diferents països d'Europa i algunes actuacions per a transformar-los

Xelo Valls
Secretaria General
Comarques del Nord

LA INICIATIVA Comunitària EQUAL té com a objectiu lluitar contra totes les formes de discriminació i desigualtat que es produeixen al mercat de treball.

ACCORD és el nom del projecte realitzat pel soci espanyol que simbolitza l'acord entre les diferents entitats que hi participen. D'entre els col·lectius destinataris del projecte, en són les dones. Aquest projecte s'ha desenvolupat entre gener del 2002 i desembre del 2004 i, a l'Estat espanyol s'ha posat en marxa per primera vegada a les comarques de Castelló. Hi participen diferents entitats procedents de diferents àmbits: administració pública, àmbit empresarial, ONG, universitat, altres fundacions i la Confederació Sindical de CCOO.

El projecte tenia diferents línies d'actuació i, d'entre elles, algunes dedicades a la investigació per Conciliar per a la Igualtat. L'estudi abraça països d'Europa com ara Alemanya, Espanya, Finlàndia, França, Itàlia i Portugal (Projecte Transnacional Rainbow).

Es tracta d'un estudi molt ampli, i un dels punts estudiats són les **Actuacions per al canvi d'estereotips**: Actuacions per a fomentar la igualtat d'oportunitat i de gènere en els diferents sistemes educatius i de formació, adreçades a eradicar els trets sexistes de tots els nivells i formes d'ensenyament i que promouen canvis en l'organització educativa, els mecanismes d'orientació, els materials curriculars, els fonaments pedagògics i les pràctiques docents.

A tots els països, els centres educatius realitzen accions per a ampliar i diversificar les opcions professionals de les xiquetes i les dones adolescents, encara que amb intensitat diferent i amb tendència a la baixa.

Pel que fa a la valoració de l'activitat dels centres d'ensenyament obligatori per a aconseguir una participació social i laboral equilibrada entre dones i homes, únicament a Alemanya es pot veure la seua incidència en tots els processos d'ensenyament-aprenentatge, encara que de forma ocasional. A Finlàndia, és infreqüent i a Espanya, Itàlia i Portugal només es constata puntualment en alguns processos.

Tampoc no es pot considerar que estiguen suficientment consolidats els programes de formació específica del professorat per evitar la transmissió de models i pràctiques sexistes, encara que a Portugal estan experimentant una

progressió rellevant en les etapes que conformen l'ensenyament no universitari.

Només a Alemanya i Finlàndia les tasques domèstiques i de cura (costura, neteja, etc.) han arribat a formar part dels programes educatius.

També cal destacar que podríem dividir en dos grups els països que formen part del projecte transnacional Rainbow a l'hora de valorar el desenvolupament d'accions per a incrementar l'interés i l'ús per les xiquetes i les dones adolescents de les tecnologies de la informació: a França, Itàlia i Portugal es duen a terme en «molts» centres i a Espanya i Alemanya només en «alguns».

Conclusions

La Convenció de les Nacions Unides per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CE-DAW), així com la resta d'instrument normatius generats en l'àmbit mundial i europeu, es configuren com un dels fonaments comuns de les estratègies nacionals per al canvi de valors socials i estereotips de gènere.

Malgrat açò, als països participants al projecte Rainbow, es revelen disparitats i mancances importants en les accions desenvolupades pels sistemes educatius i per a la formació pel que fa a:

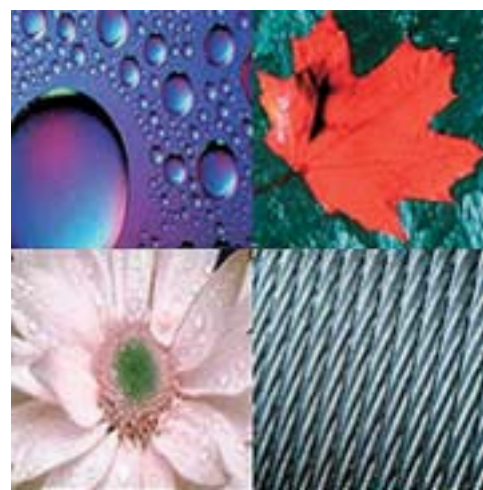
- L'activitat dels centres d'ensenyament obligatori, sobretot els processos d'aprenentatge i orientació, per aconseguir una participació social i laboral equilibrada entre homes i dones.
- L'apropament de les xiquetes i les dones adolescents a les tecnologies de la informació.
- Els programes de formació específica del professorat per evitar la transmissió de models i pràctiques sexistes.

En aquest sentit tots els socis del projecte transnacional Rainbow subratllen la necessitat de fomentar canvis en els principals rols establerts en funció del sexe, i procurar aconseguir més presència de dones en la vida social i major dedicació dels homes en les responsabilitats familiars.

També es constata la següent agrupació de mesures, ordenades de major a menor importància d'acord amb la valoració respecte del seu grau d'eficàcia.

1. Oferir models en els quals els membres de la parella es repartescen tasques en jocs infantils.
2. Oferir models en els quals els membres de la parella es repartescen tasques en la publicitat, en la televisió i en llibres de text.
3. Educar xiquets i xiquetes en tasques domèstiques i de cura.
4. Programes formatius en igualtat de gènere adreçats al professorat i també a la família.
5. Promoure que els homes s'acollisquen als permisos parentals.
6. Programes formatius en igualtat de gènere adreçats a entitats socials (ONG).
7. Augmentar el nombre d'homes entre el professorat d'escoles infantils.
8. Augmentar el nombre d'homes entre el professorat d'ensenyament obligatori.
9. Incrementar el salari del professorat d'educació infantil.

La comarca del Baix Maestrat (Castelló) és una de les comarques on s'han desenvolupat primer el Projecte NOW (des de gener del 1998 a desembre del 2000) i, posteriorment, el Projecte ACCORD (des de gener del 2002 a desembre del 2004). Entre les accions abordades en el NOW destaca, a més d'itineraris de formació i d'inserció laboral per a dones, l'elaboració de material educatiu, com el CD-interactiu «TIC-TAC CRONO, juguemos a compartir», una experiència sorgida d'un grup de docents de la comarca esmentada. Dins de l'ACCORD, com una de les accions centrades en l'enfocament de gènere, el mateix grup ha confeccionat un altre material, una guia didàctica «TIC-TAC CRONO: aprendamos a compartir».

Rosalía Salcedo
Pública no Universitària

La rialla saludable

De què ens riem?

L'HUMOR FORMA part de les nostres vides, és una emoció, és un idioma universal i independentment de les peculiaritats que hi pren en cadascuna de les societats és comú a totes elles. Tampoc, ningú no hi pot qüestionar com el somriure millora la salut física i mental, així com la capacitat d'enfrontar-se als problemes. Entre els seus beneficis s'inclouen la disminució de l'estrès, un punt de vista més positiu sobre la vida, estimula l'aparell circulatori, el respiratori, eliminem tensions... i quan es comparteix enforteix la comunicació.

Al mateix temps l'humor es presenta com una forma de comunicació on es reflecteixen les peculiaritats de cada poble i cultura. És una de les representacions més properes a la realitat quotidiana d'una societat, a les seues inquietuds, dels seus pensaments i dels seus valors. Per tant, no podem oblidar que és un element, siga quin siga el seu format, que transmet no solament continguts lingüístics sinó també culturals.

Una forma d'expressar el nostre sentit de l'humor és l'acudit. En aquest, com a gènere d'opinió eloqüent, els seus discursos solen ser breus, expressius i convinents. Mitjançant la paròdia i la ironia té la llibertat per a seleccionar de la realitat alguns elements, així com per a simplificar-los o exagerar-los. El major mèrit de la comicitat no és tant divertir com oferir immediatament un punt de vista que trenque amb la racionalitat. De l'acudit sempre s'espera la sorpresa, un punt de vista diferent de la realitat que hi provoca la rialla.

Els acudits com a forma de comunicació en si mateixa ofereixen una perspectiva diferent de la realitat però ancorada en una cultura i, en ocasions, són una manifestació d'un discurs sexista perquè subordina les dones, les humilia o les estereotipa. El tipus d'humor que amaguen és una forma subtil de discriminació. Ser capaços de captar aquesta humiliació i, més enllà, de reaccionar-hi, és una forma de ficar barreres al progrés d'una mentalitat androcèntrica.

Enderrocar les dones des de l'humor, compleix una doble finalitat, d'una banda, ridiculitzar-les per superar la por que la societat patriarcal te davant la heterogeneïtat, i per

altra banda demostrar la superioritat d'aquesta davant el col·lectiu ridiculitzat.

Creure que amb la rialla no es fa malbé a ningú, és un concepte fals. Perquè mitjançant certes paraules s'enfonsa la imatge de les dones, és una altra forma de violència. **Darrere d'un acudit hi ha paraules, hi ha un saber compartit i reconegut pels comunicants sobre el món del mateix discurs.** S'instaura a l'interior del discurs (emissor-destinatari, singular o col·lectiu) una espècie d'acord-cooperació sobre el tipus de discurs que s'estableix i s'utilitza, el món que es parla i el món en què es parla. Es produeix una espontània adequació entre text, emissor i receptor que permet, més enllà de la simple comprensió del missatge, una certa complicitat afectiva davant el missatge.

Són moltes les ocasions en què es mantinem al marge quedant-nos impassibles davant un acudit masclista rient com el que més o la que més. Amb aquesta actitud contribuïm a la marginació i a l'exclusió d'un col·lectiu de persones. Darrere d'aquesta actitud hi ha un sentiment de complicitat, ens deixem arrossegar per la majoria, per por a ser o a semblar diferent. En aqueix cas, mostrem el nostre criteri poc format i poc respecte cap als altres i cap a nosaltres mateixos.

La cultura que en aquests tipus d'acudits se'ns transmet, és que la dona ha de romandre a l'espai assignat per la societat (les seues tasques de mestressa, la manca d'intel·ligència, etc.). Encara que existeixen moltes

rèpliques als acudits masclistes aquesta no és la solució perquè ens situem a l'altre extrem, en un llenguatge discriminatori envers els hòmens.

Una fórmula qualitativa de l'humor com a element comunicatiu i expressiu d'una societat ha d'incloure agudesia expressiva, flexibilitat mental i sensibilitat cap a l'entorn.

Si bé qualsevol tipus d'esforç corrector cap a la no discriminació de gènere, no sempre és ben admes per tothom, ja que es tendeix majoritàriament a pensar que és un desgavell o una cursileria o una extravagància. Tampoc hi podem ser ingenus a pensar que solament amb els esforços de l'igualitarisme lingüístic es produirà l'equiparació social de gènere. La igualtat és una qüestió cultural, no solament lingüística. La rectificació està en marxa, tendint a un igualitarisme imparabile, però la contribució major és donar a conèixer a la societat, reivindicar i fer palès com la cultura sexista ens envaeix encara en molts fronts, en els quals cal mantenir una actitud bel·ligerant i fer-los visibles per poder reflexionar i ser conscients com els nostres comportaments socials duen implícits un pensament encara de discriminació.

Són algunes de les nostres actituds, mitjançant el nostre silenci davant una gràcia poc graciosa, o en involucrar-nos amb la rialla per ser el comportament social que pertoca, que no fan cap contribució a l'eradicació de la cultura de relacions patriarcals discriminatòries.

Los Estudios de las Mujeres y la Universidad

Silvia Caporale Bizzini. Profesora Titular de Filología Inglesa.

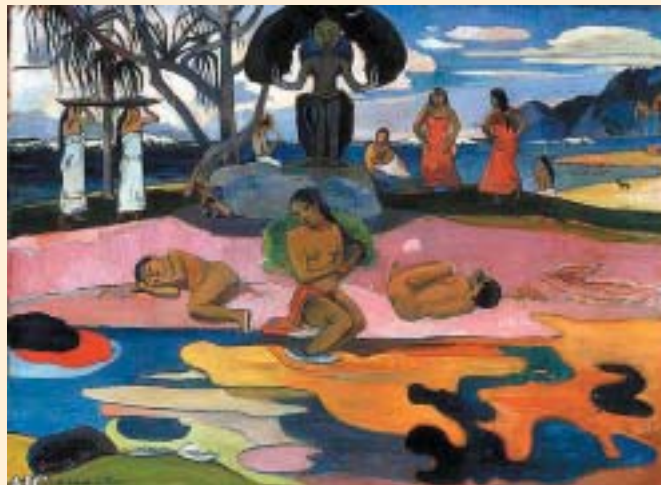
Directora del Centro de Estudios sobre la Mujer. Universidad de Alicante

Silvia Caporale

DESPUÉS DE muchos años de intensa y comprometida actividad en el ámbito de la investigación y la docencia, y a pesar de los logros obtenidos por los Centros, Seminarios e Institutos de Estudios de Género y Feministas activos en las Universidades del Estado Español, queda todavía mucho por hacer y un largo camino por recorrer. Es cosa sabida que **el monolítico sistema universitario (que, entre otras cosas, se enfrenta a una necesaria y urgente revisión de la Ley Orgánica de Universidades) no facilita el desarrollo y la implantación de los Estudios de Género en los planes de estudios** o la promoción de investigadoras cuyos perfiles académicos privilegian los enfoques de género y feminista, lo que repercute directamente en la relación poder/saber. Además, es aquí y ahora cuando surgen al menos dos nuevas preguntas: **¿jugará Europa un papel beneficioso para los Estudios de las Mujeres?, ¿cambiará el proceso de Convergencia Europea el equilibrio en las relaciones de poder?**

Al día de hoy no es todavía posible proporcionar respuestas satisfactorias. De lo que sí somos más que concientes es de que al mismo tiempo que el proceso de convergencia europea se convierte en una realidad cada vez más tangible, resulta más apremiante la necesidad de llevar a cabo un profundo y serio análisis de *dónde y cómo* quedarán los Estudios de Género y Feministas en la nueva cartografía que el Espacio Europeo de Educación Superior pretende dibujar. De hecho, **AUDEM**, la Asociación Universitaria de Estudios de las Mujeres (www.audem.com), ha dedicado al análisis de este asunto su último Seminario «Los Estudios de las Mujeres hacia el Espacio Común Europeo» en diciembre de 2004. Unir esfuerzos en la formación de redes es, por ello, una necesidad imperiosa para seguir adelante con nuestro proyecto de progreso que, entre otras cosas, se enfrenta a una serie de problemas insitos no sólo en la institución, sino en la necesaria percepción y puesta al día de las nociones de etnia y clase social. Como ejemplo me limitaré a citar el trabajo que la red feminista *Athena* (www.athena2.org) coordinada por el Departamento de Estudios de las Mujeres de la Universidad de Utrecht y compuesta por más de sesenta Universidades y Centros de investigación Europeos- lleva a cabo desde hace varios años. *Athena* es una de las redes feministas europea que más poderosamente representan la necesidad de repensar teóricamente lo colectivo desde una perspectiva que reconozca la diversidad. **Uno de sus objetivos prioritarios es el de sistematizar los Estudios de las Mujeres en el cambiante contexto europeo y aglutinar la praxis de las diferentes prácticas docentes y experiencias académicas a las que hacen referencia las integrantes de la Red.** Es en este

sentido que pronto serán una realidad las dos nuevas *Athena*: *Black Athena* y *Red Athena*.

La necesidad de construir unas redes de investigación feminista —y reforzar las que ya existen— cara el proceso de Convergencia Europea de Educación Superior es algo que ya no podemos posponer debido, entre otras cosas, a la estructura que desde Bruselas se quiere dar a la investigación en Europa a través de los Programas Marco. Asimismo, considero necesario poner de relieve los mensajes contradictorios que la sociedad civil recibe desde determinados sectores de la sociedad y académicos y que, necesariamente, influyen no sólo en la recepción del pensamiento, sino también en su aceptación e interiorización. Para poder convertir en realidad un proyecto que se origina en la conciencia común de la exigencia de un orden de las cosas diferente, hay que cuestionar la transformación de la cultura en un bien de consumo y la Universidad en una empresa con la consecuente jerarquización entre disciplinas (y/o áreas de conocimiento) «productivas» y «no productivas».¹ La pedagoga argentina Adriana Hernández, en su libro *Pedagogy, Democracy and Feminism. Rethinking the Public Sphere* (1997) subraya cómo la pedagogía feminista es de vital importancia para volver a definir los límites entre la democracia y el papel que el sujeto social desarrolla en el ámbito de un discurso que ella, utilizando la terminología de Henry Giroux, llama un «discurso de posibilidad» (*a discourse of possibility*). Por ello, **es prioritario seguir trabajando en una teoría de la subjetividad que se basa en la interrelación entre el individuo, el lenguaje, las relaciones de poder y la sociedad y que, además, englobe una perspectiva histórica.**

¹ Véase: JAMESON FREDRIC & MIYOSHI, Masao, eds., *The Cultures of Globalization*, Duke University Press, 1998.

Encarna Barragán, secretària general de la confederació Sindical de CCOO-PV de les Comarques del Nord

Per Xelo Valls

Encarna Barragán és la secretària general de CCOO de la Intercomarcal de les Comarques del Nord del País Valencià.

Està casada i és mare de dos fills i una filla. És infermera de professió, per tant, pertany al sector de Sanitat, que compta amb una participació femenina important.

Les Secretaries Generals són llocs de poder i decisió dins del nostre sindicat que, la majoria de vegades, estan ocupades per hòmens, sobretot les de caràcter confederal.

A CCOO del País Valencià hi ha una dona que ocupa una Secretaria General d'una Federació (FEA-GRA) i dues dones que ocupen Secretaries Generals Confederales de dos territoris: la Foia de Bunyol i les comarques de Castelló.

Encarna, quina ha estat la teua trajectòria fins a la Secretaria General?

Sempre he estat present en llocs de participació. Quan era estudiant ja vaig ser delegada de curs. Més endavant, el 1980 vaig formar part, per primera vegada, d'una candidatura de CCOO del meu sector, Sanitat. Després vaig ser secretària general de l'Àrea 02 de Sanitat quan encara no teníem l'organització tal com ara la coneixem dins de CCOO. El 1982 vaig presidir el Comitè d'Empresa del meu Hospital.

Va ser el 1996 quan, per part dels companys i de les companyes de la comarca se'm fa un plantejament seriós per a presentar-me de candidata a la Secretaria General de la comarca que, aleshores, abans de la fusió, era Plana Alta-Alcalatén. Quan a l'any 2000 se celebra el congrés de fusió de la Intercomarcal de les Comarques del Nord del PV, surt elegida secretària general d'aquesta Unió Intercomarcal.

Passar d'una federació eminentment femenina a la confederació és important. I amb el canvi, vas notar diferència respecte del fet de ser una dona?

Una mica. El sector sanitari és cert que és eminentment femení i és normal trobar moltes dones en llocs de poder, per tant, no és nota tant la discriminació de gènere. Sí que és cert que quan participava en les Juntes de Govern del centre hospitalari on treballava, on la majoria de caps de servei eren hòmens i, a més, amb titulació superior, sí que es notava.

Quan vaig accedir a la responsabilitat territorial (o confederal, com vulguem dir-li) vaig notar-ho bastant, sobretot en l'àmbit institucional. Els empresaris i també en l'àmbit sindical, estan acostumats a tenir com a interlocutors hòmens. És per això que alguna vegada, sobretot al principi quan la gent no et coneix, he assistit a alguna reunió amb un company de l'executiva intercomarcal, i s'han adreçat a ell com a secretari general.

A diferents llocs de poder on he participat i hi participe, com el Consell Social de la Universitat Jaume I, la Junta Directiva del Centre Europeu d'Empreses Innovadores... he viscut la solitud, des del punt de vista de gènere, de ser una de les poques dones que hi eren. A hores d'ara encara trobe a faltar la presència de més dones, no per ser millor que els hòmens, sinó per ser igual.

També en l'àmbit intern es nota el fet de ser una dona. La nostra estructura està masculinitzada, entre moltes altres raons perquè el temps que es dedica és molt i de vegades les dones ens posem nosaltres mateixes els obstacles. Per això és un repte per a mi i pose molt d'esforç a rendibilitzar el temps de treball i flexibilitzar les jornades de treball per poder conciliar bé l'activitat sindical i la vida familiar. I açò és bo tant per a dones com per a hòmens.

Durant tot aquest temps, ha estat difícil conciliar la teua vida laboral o l'activitat sindical amb la vida familiar?

És difícil conciliar-la. Al principi, en la primera etapa els meus fills eren menuts i, a més havia de compaginar-me amb el meu marit que també és sanitari i tenia guàrdies quan les tenia, de nit o de dia, açò condicionà també. Per això, vaig decidir que mentre que foren menuts la meua activitat fonamental estaria al sector sanitari i a l'àmbit del País Valencià. Jo mateixa em plantege no formar part d'òrgans a altres nivells per no afegir-hi més complicacions.

Ara bé, des de sempre he considerat que la cura dels meus fills no havia de ser impediment per al compliment del meu treball, fóra on fóra. Per això he tingut sempre el suport d'una persona contractada que ens ajudara.

I si hagueres sigut un home, la reacció hauria estat igual?

He de dir que, en el meu cas, tant el meu marit com jo hem hagut de fer retalls (si és que es poden definir així) a la nostra vida laboral per tal de conciliar-la amb la familiar. Hem intentat buscar l'equilibri.

De tota manera, és clar que la perspectiva no és la mateixa si ets dona que si ets home. Jo mateixa em posava mesures. No estic fora d'aquesta societat i els estereotips de gènere també m'influeixen.

Saps que hi ha un tòpic que diu que les dones som molt crítiques i cruels amb altres dones. Com has viscut tu aquesta qüestió? T'has vist criticada per altres dones?

No. El suport d'altres dones del sindicat ha estat important. A més, les nostres comarques en aquesta qüestió potser que siguen diferents. Sempre, encara que l'estructura haja estat petita o poc organitzada, sempre hi ha hagut moltes dones quadres sindicals i secretàries generals i és possible que açò haja ajudat al fet que siga més normal i que no es qüestione tant el fet d'ocupar un lloc de responsabilitat.

No és menys cert que el fet que la Secretaria General de la Intercomarcal estiga ocupada per una dona ha comportat un canvi d'estil que, segurament també està unit a la fusió de les diferents unions intercomarcals anteriors al 2000 i a la manera de treballar-hi. Tot i així, encara ens queda molt a fer.

I en tot aquest temps, com has vist i viscut açò que CCOO és un sindicat d'hòmens i de dones?

Hi ha hagut avanç, però més lent del què jo desitjava.

És important, no solament ser representada, sinó ser representant. És necessària una major participació de les dones a l'intern del sindicat.

Quan ens plantejem incorporar-hi dones, i sobretot dones jòvens, continua sent difícil que participen en l'estructura del sindicat. Normalment, coincideix en el temps amb el fet de tenir fills menuts. I açò no és fàcil.

Si el que volem és afavorir el fet de no excloure per raó de sexe (no entre en altre tipus de raons que tampoc ha de ser motiu d'exclusió) no podem exigir la incorporació a temps complet.

Als sectors feminitzats i amb menys nivell de qualificació (no estic parlant de l'Àrea Pública d'on procedesc) és necessari promoure mesures que tendesquen a l'empoderament de les dones i vèncer aqueixa tendència que tenim les dones a ser excessivament exigents amb nosaltres mateixes i amb la nostra vàlua.

En l'àmbit extern és important el canvi, però molt més en l'àmbit intern del sindicat, ja que som corretja de transmissió per a arribar a la societat i al conjunt dels treballadors i de les treballadores.

La discriminació positiva encara és necessària. Per la meua banda, intente afavorir que entren dones als diferents òrgans de direcció del sindicat. I no solament que hi entren, sinó que hi romanguen.

Gràcies per la teua col·laboració i pel camí que has anat fent perquè altres dones puguen caminar-lo.

SOPES DE LLETRES

A) Troba 10 professions que tradicionalment s'han assignat a les dones.

L A R O D A J E T E N
P O I A R E X I A C P
E S T E T I C I S T A
R D O S T I L A X I R
R S E D R E S S O L E
U O V A D A R T S E M
Q H R O B D Z R M T R
U S M P R I T H I D E
E A R E D A V E L L F
R M O D I S T A S O N
A I R A T E R C E S I

C) Troba 8 malalties que pateixen les dones de l'ensenyament.

S C E F A L A L G I A
C O N S R T I R R S R
A N G I T N I S I L V
Ç A E G R P N E P A A
R U B E O L A T N L R
S L I Ç S U N S E A I
E E T R I E I S R V U
U D E P R E S S I O I
R Ç R I T Z U Ç E S S
I A T A I N O F S I D
V M T N E Ç B O U R N

B) Troba 10 aspectes positius al treball que afavoresquen la salut de les dones.

R D A Ç N A I F N O C E
Ç E S Û R J U D A Ç F G
A C C U M L Ç J G E A T
M I G O I C A M R O F A
I S T E L M O P I R O T
T I Ç N I Z S I Ç S A N
S O O T E N A O Y U P E
E N S P L U Ç M E Z Ç N
O E O Q Ç I Y A E Ç O E
T O I C A M R O F N I R
U C P I G U A L T A T P
A O I C A R E P O O C A

SOLUCIONS:

- A) Perruquera, Netejadora, Esteticista, Mestra, Infermera, Caixera, Model, Modista, Secretària, Llevadora.
- B) Confiança, Decisió, Autoestima, Recolzament, Formació, Aprenentatge, Igualtat, Estima, Informació, Cooperació.
- C) Cefalàlgia, Grip, Artrosi, Rubèola, Depressió, Disfonia, Ansietat, Variu.

DADES PER ABONAR LA QUOTA PER BANC

Títular: _____
 Banc / Caixa: _____
 Sucursal: _____
 Núm. Compte: _____

Li preque que correspon en el compte bancari que ting amb venut, els rebuts que en concepte de quota sindical els presentem periòdicament la CI CCOO PV.

Abonament: _____

Ingressos: _____
 Títular: _____

Butlletí d'afiliació

Lliura aquest butlletí al delegat o delegada de CCOO de la teua empresa o remet-lo al local de CCOO més proper.

Desitjo afiliar-me a CCOO

Nom i cognoms: _____
 Domicili: _____
 Població: _____
 CP: _____ Telèfon: _____
 Empresa: _____
 Centre de treball: _____
 Categoria: _____

CCOO
www.pv.ccoo.es

dona afilia't

Per defensar els teus drets.
 Per disposar d'assessorament sindical i jurídic.
 Per fer valer les teues opinions i alternatives.
 Per abordar els problemes que existixen al teu entorn laboral.
 Perquè la igualtat d'oportunitats de les dones es faça realitat.

Que no decidisquen per tu

963882100 ext. 426 Fax 96 3882107

963882100 ext. 426

Fem ús dels nostres drets

(Però entre poc i massa...)

FA UNES setmanes em comentava una professora que havia hagut d'absentar-se del treball per portar al metge la seua filla, de mesos i que una companya seua li ho havia tirat per la cara, dient-li que ella mai s'havia agafat una baixa, que havia anat a treballar «amb 40 de febre», i que, fins i tot, es va reincorporar al treball l'endemà de donar a llum el seu fill. Intentava, suposem, presumir que era molt treballadora i molt complidora, o tal vegada només pretenia agradar l'empresa.

D'altra banda, de vegades també ens arriben discretes consultes d'alguns treballadors i treballadores que sospiten que hi ha companys que es passen per l'altra part, i s'agafen tots els permisos possibles en cas de malaltia d'un familiar, encara que el familiar ja no necessite la seua atenció, o trauen interpretacions insospitades de la formulació dels articles del conveni.

Al llarg dels anys els treballadors i les treballadores hem aconseguit que se'ns reconeguen alguns drets, tant a l'àmbit de les contingències pròpies com al de l'atenció i la **cura de familiars**. Ha estat el resultat de moltes lluites, i tenim l'obligació de fer un bon ús d'ells, tant de no abusar com de no fer desistiment dels nostres drets, **per quedar bé davant de l'empresa**.

D'altra banda, observem que els treballadors i les treballadores no sempre coneixen els seus drets en aquest terreny, en part perquè aquestes qüestions solen publicar-se en lleis laborals de tipus general i no s'especifiquen en els convenis col·lectius. Per això, i sense pretendre ser exhaustius, volem recordar algunes d'aquestes possibilitats, encara que recomanem que es consulte el cas concret abans de prendre qualsevol decisió.

Tal vegada, una de les coses més interessants últimament siga que s'han estés alguns drets que abans només s'aplicaven a l'atenció als fills i ara també als familiars de primer grau de consanguinitat o afinitat (pares o germans) o de segon grau (sogres, avis, néts), cosa bastant raonable, vista la taxa de natalitat i d'envelliment de la població existent. Per exemple, la Llei 39/99 (BOE 06.11.99), de Conciliació de la vida familiar i laboral, estén la possibilitat de **reduir la jornada** per a atendre familiars de 2n grau de consanguinitat o afinitat, al mateix temps que reconeix **l'excedència amb reserva del lloc de treball** i còmput de l'antiguitat durant un any per atenció de familiars, cosa que abans només es referia a cura dels fills menors.

També hi ha la possibilitat de **convertir la jornada completa en parcial**, i viceversa, en aquest cas sense necessitat acreditar el motiu, encara que amb cert risc de no poder

recobrar la jornada completa posteriorment (RDL 15/98, de mesures urgents per a la millora del mercat de treball en relació al treball a temps parcial i el foment de l'estabilitat).

Un altre dels elements d'adaptació a la situació actual de la societat és el reconeixement dels drets en cas d'**adopció o acolliment**, com el reconeixement d'un permís (de diferent duració segons l'edat del xiquet) per a adopció i acolliment preadoptiu o permanent de menors de 6 anys, o de més edat en cas de discapacitat o procedir de l'estranger o de circumstàncies personals especials.

Una altra via d'avanç és la possibilitat de **compartir determinats permisos amb el pare**. Per exemple, el pare pot gaudir d'una part del permís de maternitat, si li'l cedeix la mare.

Sobre la maternitat no hem aconseguit ampliar el permís, però en l'esmentada Llei 39/99, en la Llei 12/2001 i en el RD 1251/2001 s'arreglaven coses com:

- Dues setmanes més per cada fill en cas de **part múltiple**.
- Es reconeix que la concreció horària de la reducció per lactància correspon al treballador/ra.
- S'estableix que durant el permís per maternitat, risc, adopció o acolliment, i embaràs i la resta de permisos, si es produeix un **acomiadament**, té la consideració de nul.
- S'introdueix el concepte de **risc al llarg de l'embaràs**, amb el canvi de lloc de treball, o si açò no és possible, suspensió del contracte amb una prestació del 75%.
- Es possibilita el **permís per maternitat a temps parcial**, amb l'acord previ amb l'empresari (Ex.: mantenint les sis setmanes obligatòries a jornada completa, les 10 setmanes següents poden transformar-se en 20 setmanes a mitja jornada).
- Es contempla l'atenció a **xiquets prematurs** o xiquets de bolquers hospitalitzats, amb una hora d'absència pagada o dues hores (sense salari), així com la possibilitat d'interrompre el permís per gaudir-lo després de l'alta (excepte les sis setmanes obligatòries per a la mare).

D'altra banda, en un intent que les empreses no discriminen les dones per raó de la seua maternitat, se'ls concedeixen determinats beneficis, com ara la bonificació del 100% en les quotes de la Seguretat Social per a les substitucions durant els permisos de risc, maternitat, adopció i acolliment, fins i tot a autònoms i cooperativistes.

Clarisa Ramos

Mujer y Universidad en la construcción de la ciudadanía

Clarisa Ramos Feijóo. Profesora TEU. Departamento de Trabajo Social y Servicios Sociales. Universidad de Alicante

INICIADO YA el siglo que ha dado en denominarse «de las mujeres», nos permitimos hacer algunas reflexiones en torno al papel que las mismas tienen en la Universidad española. **España ha dado un salto cuantitativo en términos de la participación de las mujeres en la Universidad que la coloca en un lugar de privilegio por los avances obtenidos en un periodo que podría considerarse corto dada la intensidad de los cambios vividos.** La presencia de las mujeres es hoy mayoritaria en las aulas, aunque resulta un lugar común el recordar que persiste aún la existencia del llamado «techo de cristal» que arroja notables diferencias cuando comparamos el número de catedráticos y catedráticas por no hablar de los altos cargos de decisión en el mundo académico. **Entre los indicadores que configuran el índice de Desarrollo Humano propuesto por las Naciones Unidas como cambio paradigmático del concepto de desarrollo, se encuentran el índice de desarrollo relativo al género (IDG)** que busca medir los logros alcanzados por varones y mujeres de manera comparativa y el llamado índice de potenciación de género que refleja la participación de las mujeres en la vida económica y política de un país midiendo la desigualdad que pudiera darse en la participación y nivel de decisión en las esferas claves de la vida social. Ambos aspectos son considerados esenciales para configurar el grado de Desarrollo Humano de un país de acuerdo con los baremos de las Naciones Unidas. En este sentido hemos de decir que en nuestro ámbito sigue produciéndose un proceso de cambio en el que las mujeres consolidamos nuestra participación y llegamos en igualdad de condiciones con nuestros compañeros. **Falta quizá el paso de reconocimiento mutuo de la necesidad de incorporar en los planes de estudio del alumnado el concepto de la igualdad sin que ello signifique hacer mención específica de ningún tipo de discriminación positiva,** falta asimismo incorporar el concepto de construcción de ciudadanía en términos de igualdad, porque lo que ocurre en la universidad no es más que el eco de lo que en muchos casos se refleja estereotipadamente en la vida cotidiana. Existe una confusión entre los conceptos de género y sexo que lleva a la simplificación de la cuestión de la igualdad con ecuaciones que se traducen en enunciados como que *compatibilizar la vida familiar y laboral es un logro para las mujeres*, cabe destacar que este fenómeno no es exclusivo de España, sino que de nuestro entorno europeo nos llegan experiencias como la del proyecto «Padres activos» promovido por el Instituto para la igualdad de las mujeres y los hombres de Bélgica en coparticipación con el Ministerio luxemburgués de la Promoción femenina y la Comisión para la Igualdad de la región de

Venecia. Este proyecto trata de sensibilizar sobre el reparto de responsabilidades de manera equitativa para enriquecer todos los aspectos del desarrollo de un país.¹ Es decir que existe aún un paso cualitativo que dar en términos de un avance definitivo hacia el logro de la igualdad ciudadana efectiva.

En el ámbito de la universidad la tríada de las tradicionalmente llamadas profesiones femeninas: enfermería, magisterio y trabajo social, está realizando un proceso activado por la presencia en sus áreas de conocimiento de académicas, y en algunos casos académicos, feministas. Este proceso promueve la reflexión sobre la participación que estas disciplinas han tenido y tienen en la reproducción de los estereotipos de género. La reconstrucción de las historias de estas profesiones está dando lugar a un análisis sobre los procesos de potenciación del papel de las mujeres y de la población con la que ellas tradicionalmente han trabajado y trabajan. A la vez se está tomando conciencia de la necesidad de avanzar en situaciones de igualdad, de diálogo para la construcción de la ciudadanía. **Desembarazándose de las etiquetas que el propio feminismo de la diferencia promoviera al destacar la existencia de una ética del cuidado que sería superior en las mujeres,** estas profesiones están hoy dando lugar a importantes cambios en la concepción del reconocimiento de la figura de la ciudadanía entendiendo como sostenía la revolucionaria francesa *Olimpia de Gouges* que para la construcción de la ciudadanía era imprescindible la participación en igualdad de condiciones entre hombres y mujeres. Su idea le valió la guillotina, hoy en la Universidad española entendemos que la construcción de un modelo de investigación requiere del concurso en igualdad de condiciones de hombres y mujeres sin que recaigan sospechosas etiquetas sobre la actividad de unos y otras.

Edgard Morin advierte sobre las luces y sombras que la división de los desarrollos disciplinarios de las ciencias han traído como consecuencia, describe así «*los inconvenientes de las superespecialización, del encasillamiento y el fraccionamiento del saber. No sólo han producido el conocimiento y la elucidación sino también la ignorancia y la ceguera*»,² y de ello pareciera entreverse que esa división ha contribuido también a que el sesgo de género se impusiera en el pensamiento científico e investigador. La ciencia, y la comunidad universitaria como su ámbito de desarrollo por excelencia, deben contribuir a la construcción de la ciudadanía, sin olvidar que la ciudadanía implica por esencia la igualdad de género.

¹ GOFFINT FRANÇOISE, «El proyecto "Padres activos" en Bélgica», en revista *Políticas Sociales en Europa*, n.º 16, Editorial Hacer, Barcelona octubre 2004.

² MORIN, E., *La mente bien ordenada*, Editorial Seix Barral, Barcelona 2000, pág. 15.

de marzo

Coeducar per conviure

Coeducar para convivir

Hezkidetza elkarbizitzarako giroa

Deprender xuntos a convivir

Coorotar pa satapuchelar

Propostes per a la nova Llei Educativa

Que arplegue:

- La necessitat de formació del professorat, tant d'inicial com permanent per a l'educació en valors.
- La necessitat que els clastres compten amb un professor o professora amb disponibilitat horària, idoneïtat i sensibilitat per a impulsar en els centres mesures educatives que fomenten la igualtat real i efectiva entre hòmens i dones.
- La necessitat que els continguts educatius, i per tant, els materials didàctics, els llibres de text... transmeten les aportacions de les dones a la Història i a la societat.
- La importància de donar valor a les experiències de les dones, als aspectes de la vida que desenvolupen quasi en exclusiva; reproducció, cures, i que promouen la incorporació a ells dels hòmens.
- L'obligació que tots els centres sostinguts amb fons públics han de ser mixtos.
- La necessitat d'aplicar mesures específiques per a avançar en la igualtat dels sexes i actuar sobre els condicionaments socioculturals que limiten a xiquets i xiquetes.

Formació: avanç de programació

Accions formatives EN LÍNIA per a empleats/ades públics
Sol·licitades a l'INAP dins de la Pròrroga del III AFCAP

INFORMÀTICA A DISTÀNCIA: LINUX

- * Curs a distància de 30 hores de durada modalitat no presencial
- * Impartit per FOREM
- * Aquest curs està homologat pel MEC
- * Curs gratuït

Cursos de preparació per a l'accés a la funció pública docent

- Tècniques de preparació de les proves d'accés a la funció pública docent a centres d'educació infantil i primària.
- Tècniques de preparació de les proves d'accés a la funció pública docent a centres d'educació secundària.
- Tècniques de preparació de les proves d'accés a la funció pública docent a centres FP.
- Dies: 16, 23 d'abril, 7, 14, 28 de maig.
- 30 hores de duració, modalitat presencial.
- Homologats per la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports.
- Preu sense determinar.

CC.OO. PV
Secretaria de la Dona de CC.OO. PV

DONA, NO HI ESTÀS SOLA,
EN CC.OO. PV
TAJUEM A LLUITAR CONTRA
ELS MALTRACTAMENTS DOMÈSTICS

CENTRES DONA 24 HORES

Alicant
C/ Genis Andreu, 11
03007 Alicant
Tel. 965 58 08 00

Castelló
C/ Major, 100-2-11
12001 Castelló de la Plana
Tel. 968 58 08 00

València
C/ Salvador Giner, 4 bis
46003 València
Tel. 968 58 08 00

DIRECCIÓ GENERAL DE LA DONA

Alicant
C/ Genis Andreu, 11
03007 Alicant
Tel. 965 909 747

Castelló
C/ Eusebio, 19
12001 Castelló
Tel. 964228014

València
C/ Sànchez, 48
46003 València
Tel. 963 156 238

COS NACIONAL DE POLICIA

Alicant
Tel. 96 514 88 00
Servei Atenció a la Dona
S.M. ad. 965 514 88 09

Castelló
Tel. 964 21 34 00
Servei d'Atenció a la Dona (S.A.M.)
Tel. 964 21 36 90, ext. 207

València
Tel. 963 33 95 39
Servei d'Atenció a la Dona (S.A.M.)
Tel. 963 33 96 43

SERVEI D'ORIENTACIÓ I INFORMACIÓ PER A DONES

MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS
INSTITUT DE LA DONA
Telèfon gratuït: 900 19 10 10
Horari: 24 hores

TELÈFON D'INFORMACIÓ GRATUÏT PER A DONES SORDES

Telèfon: 900 13 21 32
Horari: 24 hores

CLAUS COEDUCATIVES

LA FEDERACIÓ d'Ensenyament de CCOO PV, sensibilitzada per afavorir la pràctica coeducativa en als nostres centres de treball, s'ha coordinat amb les federacions d'Ensenyament de CCOO de Catalunya i de les Illes per tal de posar a la disposició de tot el professorat un nou recurs formatiu. Es tracta del CD «Claus coeducatives» que recull un curs sobre coeducació dirigit al professorat d'Educació Infantil, Primària i Secundària.

Amb aquest treball —coordinat per les secretaries de la Dona de les tres federacions, a partir d'un treball de la Secretaria de la Dona de la Federació Estatal, editat ací, al País Valencià, amb la col·laboració del Centre d'Estudis sobre la Dona, de la Universitat d'Alacant—, no pretenem donar «receptes», sinó elements per a ajudar a l'anàlisi de la realitat des d'una perspectiva de gènere i al desenvolupament d'una escola coeducadora. El CD està editat en català i, fruit de la coordinació de les tres federacions, hem editat un material en el qual s'han incorporat indistintament les parles i cançons populars dels tres territoris.

Es tracta d'un curs d'unes 50 hores de duració que consta de 5 mòduls:

Mòdul 1. EDUQUEM EN IGUALTAT?

Amb aquest primer apartat es tracta que el professor o professora que realitza el curs analitze en què consisteix la seua pràctica coeducativa.

Mòdul 2. ACLARIMENT DE CONCEPTES

Aquest apartat presenta un ample aclariment de conceptes referits a:

- El sexisme.
- La igualtat d'oportunitats.
- Coeducació i transversalitat.

Mòdul 3. QUÈ PASSA ALS NOSTRES CENTRES?

En aquest cas es tracta d'analitzar la pràctica coeducativa dels nostres centres de treball.

Mòdul 4. CLAUS COEDUCATIVES

Amb aquest mòdul, hauràs arribat al punt en el qual se t'ofereixen orientacions per a portar a la pràctica i per a millorar el teu treball en coeducació.

Mòdul 5. EL MEU PLA DE TREBALL

En arribar a aquest punt, estaràs en condicions de confeccionar el teu pla de treball a partir de les reflexions personals que, al llarg del CD, has tingut oportunitat d'annotar en els diferents mòduls del curs.

A més a més, el CD t'ofereix un bon grapat de recursos:

- Bibliografia.
- Recursos audiovisuals.
- Adreces d'Internet.
- Contes dramatitzats.

El CD, que ha rebut el Premi de Qualitat al material didàctic en suport multimèdia de l'INAP, any 2003, estarà a la vostra disposició, i a la del vostre centre de treball, a les seus de la Federació d'Ensenyament; el podeu demanar també al permanent sindical de la vostra comarca.

8 de
març

VESTEIX EL CENTRE DE LILA

El 8 de març de 1908, treballadores del sector tèxtil de la fàbrica Cotton de Nova York es van declarar en vaga per reivindicar millores en les seues condicions de treball. Davant la negativa del patró a atendre les seues reivindicacions, es van tancar a la fàbrica. Al cap de poc, es va declarar un incendi a la factoria i totes les treballadores van morir.

L'any 1910, durant la II Conferència de Dones Socialistes, es va decidir proposar el 8 de març com a data per reivindicar els drets de les dones.

La simbolització mitjançant el color lila de la lluita feminista es deu a que aquest era el color de les peces de roba amb les quals aquelles dones estaven treballant.

ACTIVITATS que poden realitzar-se al centre per fer visible la situació de discriminació de les dones i la lluita per la igualtat

Introducció del tema en tots els cursos, utilitzant la tutoria o una àrea, debatent textos o notícies.

Exposició d'objectes artístics —treballs, manualitats, artesanía...— realitzats per les mares o àvies de l'alumnat del centre.

Exposició de dibuixos i cartells realitzats per l'alumnat, sota el tema «compartim la vida, compartim els treballs» o qualsevol altre al voltant de la igualtat d'oportunitats entre els sexes.

Concurs artístic-literari amb aquest mateix lema o un altre.

Realització d'una gran bandera lila: Cada persona del centre aporta un tros de roba d'a-

quest color que es va cosint en el pati del centre.

Penjada de banderoles liles en totes les finestres dels centres.

Taula rodona amb participació de noies dels centres, mares, professors...

Confecció d'un gran raïm de color lila, en el cada gra represente una dona important per la seua contribució social a favor de les dones (literates, científiques, compositoras, artistes, esportistes...) lluitadores pels drets de les dones...

Qualsevol altra activitat que faça visible les dones, que qüestione la seua situació de discriminació i reivindique la igualtat.

Treballem per la igualtat!!!

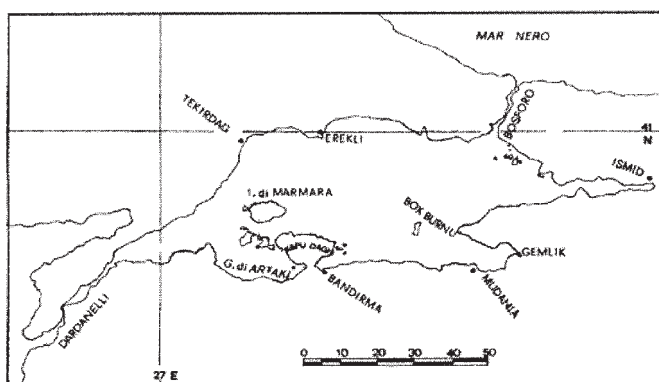
Repartir el treball, compartir la vida

repartir les criatures,
compartir el futur
repartir la gent gran,
compartir l'experiència
repartir la cuina,
compartir l'alimentació
repartir la neteja,
compartir la higiene
repartir la llar,
compartir la comoditat
repartir els serveis,
compartir la seguretat
repartir el benestar,
compartir la salut
repartir el descans,
compartir l'alegria
repartir el temps,
compartir la llibertat
repartir l'oci,
compartir la diversió
repartir la producció,
compartir la riquesa
repartir la iniciativa,
compartir la responsabilitat
repartir l'educació,
compartir la cultura
repartir l'energia,
compartir el món
repartir l'amor,
compartir la felicitat

Màrmara, una història d'amor amb Marina Rossell

(El llenguatge com a transmissor dels nostres prejudicis: Una pràctica coeducativa amb textos de Marina Rossell i Konstandinos P. Kavafis)

INTRODUCCIÓ

Ara fa un any que la F.E. de CCOO. va editar un A.C.D. rom sobre coeducació (*Claus Coeducatives*) que, a pesar de ser una eina molt bàsica i molt vàlida per a treballar aquest aspecte, a les escoles o als Instituts no ha tingut l'acollida que es mereix ni com a instrument didàctic ni tan sols com a punt de partida per a la reflexió per part del professorat; almenys al meu entendre. Ara bé, a nivell personal, quan el vaig tenir per primera vegada a l'ordinador a mi em va produir una picoreta a l'estómac que es va traduir en una necessitat de fer alguna cosa més per la coeducació; i arran d'aquella sensació i de fer unes sessions per a estudiants (a instituts), presentant una associació de dones contra la violència de gènere, em van sorgir aquests exercicis que ara us presento una mica ampliat i millorat.

D'altra banda, encara que no sabem mai si el que fem com a educadors i educadores cada dia a classe aprofita per alguna cosa als nostres alumnes (jo vull pensar que sí)

la situació actual que em trobe cada dia a la sala del professorat o al bar respecte a la utilització sexista del llenguatge entre els companys és molt més que rebutjable i reprovable. Es trist, però la realitat amb què em trobe és que els meus companys (els professors) es burlen sempre que jo, quan parle dels meus alumnes, dic «els xiquets i les xiquetes de 3r. ESO hui estaven insuportables». Aquestes frases els trauen de polleguera i els comentaris no són gens innocents, més aviat al contrari. Dec ser una «rara avis» o, si més no, una pesada amb les meues manies de visibilitzar en la llengua les alumnes o així m'ho fan pensar. També val a dir que les primeres vegades que les alumnes senten que hi són tan presents com els alumnes es crea un ambient *diferent* a l'aula. He comprovat moltes vegades que no estan gens acostumades que les tinguem en compte; fins i tot algunes se n'estranyen. El fet és que ens queda molta tasca a fer per la igualtat i la coeducació també a les escoles i els instituts.

El llenguatge, reflex del «nostre món»

És una cosa sabuda que el llenguatge és el vehicle més important de transmissió de les desigualtats i discriminacions socials perquè el llenguatge és l'element més important per a la socialització de les xiquetes i dels xiquets. És a través del llenguatge que utilitzem que es fa present el nostre pensament. Al llenguatge es reflecteixen els valors androcèntrics que tenim (malgrat nosaltres mateixes, i per suposat sense voler-ho) molt ben interioritzats i que, inclús sense adonar-nos, moltes vegades transmeten i ajudem a perpetuar. Al C.D. rom abans esmentat, *Claus coeducatives*, en l'apartat que analitza la perpetuació del sexisme a través del llenguatge diu (reproduïsc textualment).

El llenguatge és un element clau per a la socialització i la construcció del món simbòlic de dones i homes.

Reflecteix una determinada percepció de la realitat.

Contribueix a la configuració del pensament.

Ajuda a construir la visió que tenim del món.

Constitueix un dels vehicles de comunicació més importants.

Encara que cadascuna d'aquestes asseveracions mereix per separat un estudi especialment aprofundit, jo, a nivell personal, m'he aturat en la primera de totes. Bé que no es pot deslligar del tot de la resta de frases i que cal reconèixer que les dues primeres estan molt relacionades i una i l'altra es complementen. No obstant això, el plantejament i el començament de l'anàlisi per a les activitats que proposaré més tard estan més pensades i quasi diria «provocades» per la primera frase «(el llenguatge) reflecteix una determinada percepció de la realitat». Encara que sembla una obvietat no sempre en som conscients i crec que ací rau la importància d'aquests exercicis que ens ajudaran a entendre sense prejudicis el que ens diu el text. He volgut remarcar aquest aspecte, perquè crec que si no reconeixem que el llenguatge ens interioritza i ens justifica inclús els valors androcèntrics i, per tant, l'ocultació i la subordinació de les dones, no podem avançar cap a la utilització no sexista del llenguatge, que seria una segona fase en el camí cap a la coeducació. És a dir, el que tractem ara és el pas previ a la reflexió i el treball sobre el llenguatge discriminatori i els seus mecanismes o formes de perpetuar uns determinats valors. Mostrarem com entenem un text d'una manera determinada, segons els nostres valors, els nostres esquemes, la nostra cultura religiosa-filosòfica, etc.

És per això que he triat un text, en forma de cançó, on no apareix cap pista sobre les persones que són protagonistes de la història d'amor que se'ns conta. En primer lloc he triat una cançó de Marina Rosell, «Màrmara», per mostrar com el nostre pensament interpreta de forma «normal», potser inconscient i tot, la història: com entenem les relacions amoroses?, qui en són normalment els protagonistes? Les respostes a aquestes preguntes són una mostra clara de la interiorització que tenim dels rols en les relacions amoroses més estereotipades i, d'altra banda, preponderants en la societat; no per això úniques; ni encara menys excloents.

OBJECTIUS:

— Adonar-nos que el nostre pensament interpreta el llenguatge d'una manera determinada. I alhora que a través del nostre llenguatge manifestem el nostre pensament.

— Fer reflexionar sobre el caràcter discriminatori de la llengua.

— Adonar-nos de la utilització del masculí plural per referir-nos a un públic mixt.

— Ser conscients de la necessitat de fer referència sempre als dos sexes.

NIVELL:

4t. d'ESO i Batxillerat.

TEMPORALITZACIÓ:

Dues sessions.

MATERIAL:

Ens cal els disc compacte *Entre línies* de Marina Rossell i un aparell reproductor de CDs. (Encara que si no tenim a mà el C.D. amb les orientacions per al professorat que hi ha es pot tractar el mateix tema com si fos un poema.)

ACTIVITATS:

1 QÜESTIONS PRÈVIES

1. T'agraden les cançons d'amor?
2. Recordes alguna cançó d'amor que t'agrade?
3. De què tracten sovint les cançons d'amor? De nostàlgia, de separació, dels sentiments...?
4. Normalment són més freqüents cantades per una dona o per un home? Creu que hi ha alguna diferència de tractament del tema segons la cante una dona o un home?
5. Quin és el grup o el cantant que més t'agrada d'aquesta temàtica?
6. Et saps de memòria alguna poesia o alguna cançó que tracte aquest tema?

2 ÚS DEL GÈNERE EN EL LLENGUATGE

A continuació escoltarem una cançó de Marina Rossell del seu disc «Entre línies». Aquest disc fou gravat el 1997.

1. Escolta la cançó.
2. Torna a escoltar-la i ompli els buits.

MÀRMARA

T'ho miraves tot.
Tot era un ..... als teus ulls.
Caminaves sense desassossec:
Sabies que aquell ..... era de foc.
I ho observaves tot
Minuciosa, minuciosament.

No hi havia cap pena
Per escriure en cap paper.

..... i plaer
Inundaven el teu i el meu cos.

I caminàvem. I sentíem
El crit d'un barquer.
Era sota el cel de .....
Prop del mar de Màrmara.

I no podíem dir no a cap nit
Ni a cap llit.

Oh, sensació interna de confort.

T'estimo i t'ho dic.
Invoco el meu jo més pur
Perquè aquesta cançó pregunta per tu.
I no sé on ets. Ni si et ..... més.

T'estimo i t'ho dic
I crido al meu jo més pur
Per deixar de sentir
Que els fills s'han .....

I caminàvem i sentíem
El crit d'un barquer
Era sota el cel de gener
Prop del mar de Màrmara.

Per deixar de sentir
Que els fills s'han trencat.
La lluna s'ha enfonsat
Sobre el mar de Màrmara.

I reso al ..... jo més pur.

Marina Rossell

3. On és el Mar de Màrmara?
4. Qui és l'emissor? Amb quines marques l'identifiquem?
5. Amb quines marques identifiquem el receptor?
6. Quins temps verbals apareixen? Quin predomina? A partir de quin moment predomina el present?
7. Escriu amb les teues paraules el contingut de la cançó.
8. Hem dit que el disc on apareix la cançó es titula *Entre línies*. Explica què vol dir el títol.
9. Com identifiquem el sexe dels interlocutors en un text?
10. Llig la següent poesia de **Konstandinos P. Kavafis**.

LA TAULA DEL COSTAT

Deu tenir a penes vint-i-dos anys.
Però, tanmateix, estic segur que,
fa gairebé els mateixos anys,
aquest cos, jo, jo l'he gaudit.

No és pas una exaltació eròtica.
Fa ben poc que ha entrat al casino.
No he tingut temps ni de beure gaire.
Aquest cos, aquest mateix, jo l'he gaudit.

I si no recordo on, un oblit meu no vol dir res.

Ah!, ara sí, ara que s'ha assegut a la taula del costat,
reconec cada moviment que fa, i sota els seus vestits,
torno a veure, nus, els membres estimats.

(Trad. Alexis E. Solà)

11. Qui és l'emissor? Saps alguna dada de l'autor, n'havies sentit mai a parlar?

12. Explica de què parla la poesia.

13. De qui és el cos, els membres estimats? Dona cap informació el text per tal que pugues saber si es tracta d'un home o d'una dona?

3 ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Sobre les activitats prèvies

Intenten ser un primer contacte amb l'alumne que normalment no reflexiona sobre la música que escolta i el seu contingut.

Són totes de resposta oberta, les preguntes prèvies a l'escolta de la cançó es faran de forma ràpida i inclús es poden contestar oralment de forma participativa i sempre tenint respostes de mostra de xiquets i de xiquetes per tal de constatar si hi ha alguna diferència general entre el sexe en les respostes.

Sobre l'ús del gènere en el llenguatge

(Sobre el text de Marina Rossell)

2. Reproduïm completa la lletra al final.
3. Ho podem veure en el mapa.

Es tracta d'una petita mar situada entre el NW de la península d'Anatòlia i la Turquia europea. Els estrets del Bòsfor i dels Dardanel·ls la comuniquen amb la Mar Negra i l'Egea respectivament.

4. L'emissor apareix en primera persona del singular (jo) i també en primera del plural. La història es conta des del jo més íntim. Podem assenyalar els verbs en primera persona i els pronoms. Sabem que el jo és una dona perquè en el C.D. la lletra apareix amb el nom de l'autora a sota i, a més a més, és Marina Rossell qui la canta.

5. Les marques del receptor es redueixen als pronoms de segona persona **et, t'** i als verbs en segona persona del singular (**miraves, caminaves, observaves...**). No hi ha cap altre tipus d'element lingüístic que ens done més informació.

6. Els temps verbals que predominen són l'imperfet d'indicatiu i el present d'indicatiu. En la primera meitat de la cançó predomina l'imperfet i a la segona meitat, a partir de *T'estimo i t'ho dic*, predomina el present.

7. Aquesta és la pregunta clau. Es tracta d'una història d'amor viscuda d'una manera molt intensa en un marc idíl·lic entre dues persones de les quals sabem que una d'elles és una dona, l'autora i intèrpret. El problema rau en identificar el receptor. Hem de llegir diversos resums dels nostres alumnes i constatarem fàcilment que tots els alumnes i les alumnes identifiquen el receptor amb un

home. Gairebé tots i totes els que escoltem per primera vegada la cançó pensem en una relació entre dues persones de diferent sexe: una dona i un home. Nosaltres, conforme avancem en les qüestions, el que hem de fer és anar donant-los pistes que no és necessari pensar en una relació entre home i dona. La cançó no diu res, la reflexió que caldrà fer és que ací **no apareix cap marca lingüística de gènere**; per tant: per què interpretem el text com una història d'amor entre una dona i un home?. Podem pensar que siga una història entre dues dones? Hi ha cap signe de tipus lingüístic que ho impedisca?

Arribats ací podem passar-los la caixeta del disc compacte: és un disc on gairebé totes les lletres estan en primera persona, es parla des del jo més intern o íntim; a més a més es veu que a la portada apareix Marina vestida i quan treus el disc apareix l'autora despullant-se. Ara paga la pena recordar què vol dir «llegir entre línies». Potser ara trobem una altre sentit a la lletra: l'autora es despulla metafòricament.

Estem acostumats, segons la nostra cultura i la nostra societat, a pensar que les relacions amoroses són entre un home i una dona i el que acabem de veure és que fins i tot quan no es diu res explícitament ho entenem així. És ben curiós, si més no, comprovar com fins i tot algunes alumnes i molts dels xiquets reaccionen davant de l'evidència; molts d'elles i d'ells (dels nostres alumnes) quan els «trenquem els seus esquemes mentals» fins i tot s'enutgen.

8. L'expressió exacta a la qual fa referència el títol del disc és «llegir entre línies». El *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Enciclopèdia Catalana diu: «Endevinar allò que l'autor deixa entendre sense dir-ho».

9. Mitjançant el morfema de gènere.

(Sobre la poesia de Kavafis *La taula del costat*)

Després de la primera part, en aquestes activitats es de suposar que les nostres i els nostres alumnes ja estan sobre avís i interpretaran millor aquestes preguntes. Per això aquestes activitats són complementàries o de reforç per tal d'acabar de clarificar el tema i el debat que segur que s'ha produït.

Es convenient preparar una mínima biografia de l'autor.

A partir d'ací deixem oberta la porta cap a l'ús que es fa del llenguatge discriminatori. Podem introduir el tema donant només alguns exemples de l'ús del masculí com a globalitzador dels dos sexes, l'ús exclusiu de cognoms i l'ocultació de les dones. Acabem amb una frase que és objecte de reflexió en una article d'aquesta revista «**el que no s'anomena no existeix**». Però aquest punt mereix una altra unitat didàctica per avançar en el camí cap a la coeducació.

(Gemma Marrahí)

MÀRMARA

T'ho miraves tot.
Tot era un impacte als teus ulls.
Caminaves sense desassossec:
Sabies que aquell viatge era de foc

I ho observaves tot
Minuciosa, minuciosament.

No hi havia cap pena
Per escriure en cap paper.
Sexe i plaer
Inundaven el teu i el meu cos.

I caminàvem. I sentíem
El crit d'un barquer.
Era sota el cel de gener.
Prop del mar de Màrmara.

I no podíem dir no a cap nit
Ni a cap llit.

Oh, sensació interna de confort.

T'estimo i t'ho dic.
Invoco el meu jo més pur
Perquè aquesta cançó pregunta per tu.
I no sé on ets. Ni si et veuré més.

T'estimo i t'ho dic
I crido al meu jo més pur
Per deixar de sentir
Que els fills s'han trencat.

I caminàvem i sentíem
El crit d'un barquer

Era sota el cel de gener
Prop del mar de Màrmara.

Per deixar de sentir
Que els fills s'han trencat.

La lluna s'ha enfonsat
Sobre el mar de Màrmara.

I reso al meu jo més pur.

Marina Rossell

4 BIBLIOGRAFIA

- C.D. rom *Claus Coeducatives*; editat per la Secretaria de la dona de les Federacions d'Ensenyament de CCOO de les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià.
- *Ús de llenguatges no discriminatoris*; Federació d'ensenyament de CCOO. del País Valencià i l'Ullal edicions.
- *La llengua també és femenina*; CCOO de Catalunya, Servei de Normalització Lingüística.
- *Criteris, Llenguatge no sexista*; Ajuntament de Gandia i CS CCOO PV, Oficina de Promoció i ús del Valencià.
- KAVAFIS, KONSTANDINOS P., *Poemes*, Barcelona. Curial, 1977 (traduït i anotat per Alexis E. Solà).

Elaborada per Gemma Marrahí